

MIKSZÁTH KÁLMÁN

SZENT PÉTER ESERNYŐJE

Editura **KEDVENC Kiadó**
Székelyudvarhely, 2014
ISBN: 978-606-93735-1-4

E mű részleteinek vagy teljes egészének közlése bármilyen médiában a kiadó írásbeli engedélye nélkül tilos és büntselekmény a hatályban lévő törvények szerint.

Reproducerea parțială sau integrală a ediției fără acordul editurii este interzisă și se pedepsește conform legilor în vigoare

Megrendelhető:

0744-505331

0744-611095

E-mail: kedvenckiado2012@gmail.com

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MIKSZÁTH KÁLMÁN

Szent Péter esernyője / Mikszáth Kálmán ; pref., postf.:

Sebestyén Irma. - Odorheiu Secuiesc : Kedven Kiado, 2014

ISBN 978-606-93735-1-4

I. Sebestyén, Irma (pref. ; postf.)

821.511.141-31

TARTALOM

ELSŐ RÉSZ A LEGENDA 4

VISZIK A KIS VERONKÁT 5

GLOGOVA RÉGEN 8

AZ ÚJ PAP GLOGOVÁN 11

AZ ESERNYŐ ÉS SZENT PÉTER 22

MÁSODIK RÉSZ A GREGORICSOK 38

A TAPINTATLAN GREGORICS 39

GYANUS JELENSÉGEK 51

GREGORICS PÁL HALÁLA ÉS HAGYATÉKA 61

A KAPZSI GREGORICSOK 74

HARMADIK RÉSZ A NYOMOK 97

AZ ESERNYŐ KIBUKKAN 98

A MI ROZÁLINK 110

A SZÁLAK GLOGOVÁRA VEZETNEK 115

A FÜLBEOALÓ 128

NEGYEDIK RÉSZ A BÁBASZÉKI INTELLIGENCIA 149

VACSORA MRAVUCSÁNÉKNÁL 150

AZ ÉJ TANÁCSOT AD 173

ÖTÖDIK RÉSZ A HARMADIK ÖRDÖG 184

A CZOBOR MÁRIA RÓZSÁJA, A FÖLDHASADÉK ÉS A VÉN

KÖRTEFA 185

HÁROM ÜSZÖG 202

VISZIK A KIS VERONKÁT 219

ELSŐ RÉSZ A LEGENDA

VISZIK A KIS VERONKÁT

Özvegy tanítóné halt meg Halápon.

Mikor tanító hal is meg, szomjasan maradnak a sírásók. Hát még mikor az özvegy megy utána? Nem maradt annak a világon semmije, csak egy kecskéje, egy hizlalás alatt levő libája és egy kétéves leánygyereke. A libának még legfeljebb egy hétig kellett volna híznia, de úgy látszik, ezt se várhatta be a szegény rektorné asszony. A libára nézve meghalt korán, de a gyerekre későn. Annak meg se kellett volna születnie. Bár akkor vette volna magához az Uristen, mikor a szegény urát. (Istenem, micsoda szép hangja volt annak.) A kis poronty az apja halála után született, de nem későre, egy vagy legfeljebb két hónap múlva. Megérdemelném, hogy a nyelvet kivágyják, ha rosszat mondanék. Se nem mondok, se nem gondolok.

Jó, becsületes asszony volt - de mire való volt már neki ez a vakarcs? Könnyebben ment volna a másvilágra, ha magával vihette volna a terhet, mintsem hogy itt hagyja.

Aztán meg nem is illett, Isten bűneül ne vegye.

Hiszen uramfia, egy nagy káplán fiuk volt már a tanítóéknak. Az bizony jó fiú, kár, hogy nem segíthette még anyját, mert maga is csak káplán volt eddig valami igen-igen szegény plébánosnál, messze Tótországban, hanem most, vagy két hete, úgy verik a hírek, önálló plébános lett egy Glogova nevű falucskában, valahol a selmecbányai és a besztercei hegyek között. Van is olyan eleven ember a faluban, Kapiczány János uram, aki ökörhajcsár korában megfordult ott egyszer, hogy azt mondja, utálatos egy fészek.

Ím most, mikor már egy kicsit talán segíthette volna a pap fiú, kellett meghalnia a kántornénak.

De hát biz azt föl nem támasztjuk többé semmiféle lamentációval, ennélfogva csak azt akarom elmondani (becsületére legyen nemes Haláp községének), hogy tisztességesen temették el a jó lelket. Elég pénz ugyan be nem gyűlt a temetési költségre, még a kecskét is el kellett adni, hogy kiteljen, hanem a lúd megmaradt, de minthogy kukorica nem maradt hozzá, tehát lesoványodék, lassú pihegése helyett visszatért rendes lélegzetvétele, lomha járását a nagy hasa miatt fölcserélte hajdani fürgeségével, szóval menekedék a közeli halál elől, éppen egy másik lénynek a bekövetkezett halála által. Isten bölcs végzése, mikor életet olt is, életet menthet, mert higgyétek meg nekem, hogy a mennyei jegyzőkönyvekben éppen úgy be vannak jegyezve az okatlan állatok, mint az okos állatok, s gond vagyon ezekre talán éppúgy, mint a királyokra és hercegekre.

Isten ő szent felsége mindenestre jó, bölcs és hatalmas - de bíró uram se csekélység. Elrendelte legott a temetés után, hogy a csöpp leányzó (Veronka a keresztnéve) soros legyen a falusi gazdáknál, s a tizedes vigye mindennap más-más portára, hol is illendő ellátásban részesítendő.

- És meddig fog ez így tartani, bíró uram? - kérdék a tanácsbeliek aggódva.

- Míg nem méltóztatom másképp intézkedni - felelte Nagy Mihály kurtán.

Így is volt a dolog vagy tíz napig, amikor aztán egyszerre híre ment, hogy Billeghi Máté és Koczka Ferenc uraimék Besztercebányára viszik eladni a búzájukat (merthogy azt mondják, arrafelé még nem oly okosak a zsidók, mint minálunk).

Kapott a jó alkalmon Nagy Mihály.

- No, ha oda viszik a gabonájukat, akkor hadd vigyék el a gyereket is, a pap bátyjának Glogovára. Arra esik valahol az a Glogova.

- Dehogy esik arra, dehogy - ellenveték ezek.

- Arra kell esnie, punktum - döntötte el a bíró.

Szabódtak, okoskodtak ökelmeik, hogy így-úgy, nagy kitérő és nagy alkalmatlanság az úton, de meg kellett lenni. Ami parancs, parancs. Egy szerdai napon föltettek a zsákok tetejére a Billeghi uram szekerén egy kosarat és abba a Veronkát, meg a libát, mert az mint örökség, vele jár. A felsővég fehérnépjei pogácsát, marcifánkot sültöttek az árva kis jószágnak az útra a borzasztó idegen világba, és teleraktak egy szeredást aszalt körtével, szilvával, és mikor a nehéz szekér megindult, még meg is siratták a parányi gyereket, aki nem tudta, hova viszik, miért viszik, csak azt látta, nagy mosolygással, hogy a cocók megindulnak és ő nem mozdul egy zsák tetejéről, a kosárból, de a házak, kertek, mezők és fák idebb jönnek.

GLOGOVA RÉGEN

Glogovát nemcsak Kapiczány uram látta, e sorok írója maga is járt benne. Sovány, kietlen vidék az, kopár hegyek között fekszik egy szűk völgyben meglapulva a falucska.

Messze, messze innen schol sincs még jóra való országút sem, nemhogy vasút lenne. Most újabban úgy tetszik, jár valami kávémasina Beszterce és Selmecebánya között, de az se érinti Glogovát. Ötszáz esztendő kell ahhoz, hogy Glogova ott legyen, ahol a civilizált vonalba eső falvak vannak. A talaj agyagos, terméketlen és makacs. Azt mondja, hogy ő csak bizonyos növényeket hajlandó táplálni, például zabot, krumplit, a többire nem vállalkozik - de ezeket is úgy kell kicsalni az anyaföldtől úgyszólván erőszakkal.

De nem is anya ez a föld, inkább *anyós*. Tele van a belseje kövekkel, s csúnya repedések, árkok hasogatják meg, amiknek a szélein fehér fű (árvalányhaj) teng, mint az elaggott anyóka állán ősz szőrszálak.

Túlságosan öreg- e a föld? De hiszen nem lehet öregebb, mint a többi. Csak hamarabb kiélte magát. Lent az aranykalászos rónaság csak fűszálakat növesztett sok ezer év óta, itt pedig óriás tölgyek és cserfák nőttek. Nem csoda, hogy előbb fáradt ki.

Szegénység, nyomor van itt és mégis valami báj, valami édes poézis. A csúnya viskókat megszépítik a hatalmas sziklák, amelyek rájuk néznek. Szinte nem illenék e szép sziklákat elrontani cikornyás kastélyokkal, melyeknek tornyai eltakarnák őket.

Boróka- és bodzaillat tölti meg a levegőt. Egyéb virág nincs itt. Legfeljebb egy mályvarózsa virít némely kertecskében, ki fehéren, ki veresen. Mezítlábos kenderhajú tót leány öntözgeti egy köcsögből.

Szinte még most is előttem van a kis tót falu az 1873. év óta (amikor benne megfordultam), látom házikóit, a kerteket bevetve

lucernával, beültetve kukoricával, közbül egy-egy szilvafa, alátámasztva a rudakkal. Mert a gyümölcsfák megteszik a magokét. Mintha összebeszélnének: »Tápláljuk a szegény tótockákat«.

Mikor ott voltam, éppen a pap halt meg, annak a hagyatékát vettük fel a szolgabíróval. Nem volt valami sok dolgunk; kopott bútorok és rossz reverendák maradtak utána.

A falubeliek megsiratták az öreg papot.

- Jó ember volt - mondták -, de nem tudott gazdálkodni. Az igaz, hogy nem is igen volt miből.

- Hát miért nem fizetik jobban a papjukat? - hánytá szemükre a princípálisom.

Egy nagy varkocsos tót felett, hetykén feljebb tolva hasán a tüszőt:

- Nem a mi szolgánk a pap, hanem az Úristen szolgája. Mindenki fizesse a maga szolgáját.

A hagyaték fölvétele után, míg a kocsis befog, átmentünk egy percre az iskolát megnézni -, mert a szolgabíróam előszeretettel játszotta magát tanférfiúra.

Alacsony, ütött-kopott házacská volt az iskola, természetesen zsúppal fedve - zsindelyig csak maga az Isten vitte fel Glogován; de az ő háza is csak szerény volt, torony már nem jutott rá; azt egy harangláb helyettesítette idelent.

A tanító az udvaron várt bennünket. Ha jól emlékszem, Majzik Györgynek hítták. Robusztus, erős ember volt, java férfikorban, értelmes, okos arcú, egyenes, igaz beszédű. Egyszerre rokonszenvet költött az emberben.

Bevezetett a gyerekekhez, az iskolás lányok ültek balról, a fiúcskák jobbról, szépen megfésülve. Mind felálltak nagy sustorgással és éneklő hangon kiáltották:

- »Vitajtye panyi, vitajtye!« (Legyetek üdvözölve, urak!)

A szolgabíró egy-két kérdést intézett a csinos, pufókképű gyerekekhez, akik roppant megbámultak bennünket kerekre nyitott diószínű szemeikkel. Valamennyinek diószínű szeme volt. A kérdések persze nem voltak nehezek, hogy hány az Isten, miképpen híják ezt az országot s több ilyenek - a gyermekeknek mégis némi gondot, fejtörést okoztak.

De a principális nem volt szigorú ember, barátságosan veregette meg a tanító vállát:

- Meg vagyok elégedve, amice.

A tanító meghajtotta magát és hajadonfővel kísért ki bennünket az udvarra.

- Csinos gyerekek - mondá ott künn a szolgabíró kedélyesen -, de honnan van az, domine fráter, hogy mind olyan egyforma képűek?

A glogovai mester egy kissé zavarba jött, aztán őszinte kedélyesség öntötte el egészséges, piros képét.

- Hát az onnan van, tekintetes uram, mert nyáron az összes glogovai férfinép elszéled le az alvidékre mezei munkákra, és ilyenkor olyan magam vagyok itt egész őszig, mint az ujjam. (Csintalan mosoly jelent meg az ajkai körül.) Méltóztatik érteni?

- És hány éve van itt? - kérdé erre a szolgabíró élénkebben.

- Tizennégy éve, kérem alássan. Látom a kérdésből, hogy méltóztatik érteni.

Ez a kis párbeszéd maradt meg emlékemben egész mai napig Glogováról. A kocsira ülve elismételgettük, és mindig neveltünk rajta. A szolgabíró otthon sokáig beszélt a társaságokban, mint valami kedves csemegét.

Rá vagy két hétre híre jött, hogy egy fiatal káplánt kaptak oda papnak a glogovaiak. Valami Bélyi János nevűt. A szolgabíró, jól emlékszem, megjegyezte:

- Legalább a mester nem lesz már egyedül nyaranta.

AZ ÚJ PAP GLOGOVÁN

Az új tisztelendő úr beköltözött. Egyetlen fakó szekeren hozták haza papjukat a glogovaiak. A szekér elé két kajla szarvú tehénke volt befogva. Útközben meg is fejte őket az egyházfi, Szlávik Péter, egy köcsögbe és megkínálta a fiatal papot.

- Nagyon kitűnő a tej - mondá -, kivált a Bimbó teje. Az fölséges, mintha valami almázia volna.

Az új pap holmija kevésből állott; egy festetlen deszkaláda volt az egész, egy csomag ágynemű, továbbá két bot és pipaszárak, összekötve madzaggal.

Útközben a falvakon egyre kötekedtek a glogovaiakkal:

- Hát nem tudtak kendtek külön fogatot összeállítani a papjuknak?

Mi tűrés-tagadás, a glogovaiak restellték a dolgot, s inkább a fiatal pap rovására vágták:

- Ej, no! Elég jó az. Ezt a holmit bizony egy üszőbornyú is elhúzná.

De ha nem hozott fölös számú javakat Glogovára tisztelendő Bélyi János, bizony ott se talált egyebet, csak a düledező parókiát - az előbbi pap rokonai minden holmit elvittek, csak egy kutyát hagytak, a néhai plébános kedvencét, amely csak olyan kutya volt, mint a többi, alakjára, szőrére nézve, de szerencsétlen természete miatt bizonyos népszerűtlen külön állást kezdett most elfoglalni; ugyanis a pákosztaságából kifolyólag déltájban sorba járta az egész házsört, bepislantván a konyhákba, mivelhogy a megboldogult urának szokása volt, hogy minden napra más-más gazdához invitáltatta magát ebédre, és a kutyáját is magával vitte.

A kutya, név szerint Visztula (no, ugyan kár volt olyan messze menni folyamnévért, mikor itt a határon keresztül foly a csillámló

Bjela-Voda), keservesen kezdte tapasztalni, hogy a pappal együtt ketten többet értek, - pedig azelőtt kutyafilozófiával azt gondolta, hogy a tisztelendő úr fogyasztja el előle az ennivalót. Úgy ám, de ő adta a tekintélyt és a befolyást! Most már kikergették Visztulát a konyhákból, mielőtt valami műveletbe foghatott volna, sőt el is páholták néhanapján.

Szóval, nagyon cudar, sovány állapotban volt, mikor az új pap megérkezett, s mikor az egyházfi megmutogatta neki új otthonát, a négy csupasz falat, a labodával benőtt kertet, az üres istállót és ólakat.

A szegény fiatal pap elmosolyodott.

- És ez mind az enyém?

- Mind, mind, amit itt lát. Még ez a kutya is - mondá Szlávik Péter némi kedélyességgel.

- Miféle kutya ez?

- Ez bizony a megboldogult tisztelendő hagyatéka. Őutána maradt. Már agyon is akartuk volna ütni a szegény alkalmatlan párát, de senki se meri, mert azt mondják, hogy hátha az égből nézi az öreg tisztelendő, s kísérteni jön miatta.

A kutya szelíden, szomorúan, szinte könyörgő szemekkel látszott az új papra nézni. Lehet, hogy a reverenda látása hozta ilyen melankolikus hangulatba.

- Megtartom magamnak - mondá a fiatal pap, s lehajolt és megveregette a sovány állat hátát. - Legalább lesz valami eleven teremtmény a közelemben.

- Hát az bizony jó lesz - humorizált az egyházfi. (Mert nagy élvezet parasztnak pappal évelődni.) - Az embernek kezdeni kell valahol. Úgy is lehetne, hogy előbb az őrizni valót szerzi meg, azután az őrzőt. De így is jó az, tisztelendő úr.

Mosolygott, olyan rokonszenvesen tudott mosolyogni, mint egy leány. Maga is belátta, hogy az öreg Visztulára nem vár nagy hatáskör, valóságos magánzó lesz a kutyatársadalomban.

Azalatt egyre többen-többen gyülekeztek az udvarra, menyecskék, akik messziről nézték és azt mondták: »Istenem, milyen fiatal és már pap«. A férfiak egészen közel mentek hozzá, és kezét fogtak vele:

- Az isten hozta! Itt jó dolga lesz.

Egy öreg anyóka közbe kiáltott:

- Holtig itt lehet nálunk!

Az idősebb asszonyok egyike így szólt:

- Csinos egy ember. Derék anya volt, aki szülte.

Egyszóval tetszett az új pap mindenkinek, nyájasan, szépen beszélgetett az idősebb emberekkel egy kicsikét, majd azt mondta, hogy el van fáradva és átment a tanítóhoz, mert a tanítónál volt lakása addig az ideig, míg valami állapotba hozza a plébánialakot, s míg a jövedelmek befolynak.

A tanítóhoz már csak a főbb emberek kísérték el, egyházi dolgokban bennfentesek, Szlávik Péter, Gongoly Mihály, a glogovai nábob, és a molnár, Klincsok György.

Ezekről tudakozta ki azután behatóbban a hívságos földi körülményeket és feljegyezte a jegyzőkönyvébe, hogy némi számítást csinálhasson.

- Hány lélek van a faluban?

- Nem sok híja van az ötszáznak.

- Mit fizetnek ezek a papnak?